

Ishodi učenja i vrednovanje učenika u nastavi teorijskih glazbenih predmeta u glazbenim školama u Hrvatskoj

Nikolina Matoš*

nmatos@muza.hr

<https://orcid.org/0009-0002-1810-9787>

<https://doi.org/10.31192/np.23.1.10>

UDK: 37.018.54:78(497.5)

37.091.3:78(497.5)

005.585:37

Pregledni članak / Review

Primljeno: 21. svibnja 2024.

Prihvaćeno: 20. rujna 2024.

Vrednovanje učenika u sustavu formalnoga glazbenog obrazovanja u Republici Hrvatskoj, onoga koje se odvija u osnovnim i srednjim glazbenim školama, ostvaruje se na nekoliko razina. Regulacija procesa vrednovanja uključuje zakone, pravilnike i nastavne planove i programe glazbenih škola propisane na nacionalnoj razini, kao i ostale akte poput statuta, godišnjega plana i programa te pravilnika o vrednovanju učenika, izrađenih na razini svake glazbene škole. U ovom je radu istražen pristup vrednovanju učenika u teorijskim glazbenim predmetima, analizom i usporedbom dijelova nastavnih programa koji se odnose na ishode učenja te sadržaj, strukturu i provedbu ispita. Dobiveni podatci ukazuju na nepostojanje jedinstvene metodologije pri izradi nastavnih programa, kako u definiranju ishoda učenja, tako i u opisivanju sadržaja i okolnosti provedbe ispita, što – između ostaloga – rezultira neujednačenim kriterijima vrednovanja na nacionalnoj razini.

Ključne riječi: *glazbeno obrazovanje, kriteriji vrednovanja, nastavni program, ocjenjivanje, teorija glazbe.*

* Doc. dr. sc. Nikolina Matoš, Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija, Trg Republike Hrvatske 12, HR-10000 Zagreb.

Uvod

Problematika vrednovanja učeničkih postignuća, osobito u specifičnim kontekstima kao što je glazbeno obrazovanje, još uvijek je nedovoljno istraženo područje.¹ Različite filozofije i prakse odgoja neizbježno dovode do razlika u dokimološkim rješenjima i nameće se pitanje je li moguća primjena jedinstvenoga modela za vrednovanje neovisno o nastavnom predmetu, ustanovi i odgojno-obrazovnoj razini.² Formalno glazbeno obrazovanje u Republici Hrvatskoj po mnogočemu je vrijedno razmatranja, prvenstveno zato što je riječ o sustavu koji obuhvaća čitavu odgojno-obrazovnu vertikalu, to jest predškolsku, osnovnoškolsku, srednjoškolsku i visokoškolsku razinu.³ Učenici koji pohađaju glazbenu školu u pravilu imaju status učenika dviju škola, osnovne općeobrazovne škole i osnovne glazbene škole, odnosno srednje škole (gimnazije, strukovne ili umjetničke škole) i srednje glazbene škole. Na srednjoškolskoj razini postoji mogućnost pohađanja samo jedne škole i dobivanja statusa učenika umjetničke škole.⁴ U tom slučaju, učenici upisuju srednju glazbenu školu kao matičnu školu, prateći nastavu umjetničkih i općeobrazovnih predmeta. Općeobrazovni se dio može pohađati u istoj ustanovi (cjelovito obrazovanje)⁵ ili u drugoj srednjoj školi. Na primjer, u *Školi primijenjene umjetnosti i dizajna* (ŠPUD) u Zagrebu mogu se upisati tzv. »glazbeni razredi«, gdje učenici srednjih glazbenih (ili plesnih) škola pohađaju općeobrazovne predmete.⁶

Glazbena je škola za velik broj učenika tek druga škola, što utječe i na redovitost njezina pohađanja, koja ovisi o motivaciji učenika za bavljenje glazbom, spremnosti i voljnosti za svakodnevno vježbanje, podršci u obitelji, socioekonomskim uvjetima, zdravstvenom stanju učenika, udaljenosti od glazbene škole te mogućnostima usklađivanja rasporeda dviju škola i svih ostalih aktivnosti.

¹ Usp. Davor BRĐANOVIĆ, Stavovi predmetnih nastavnika instrumenta glazbene škole o godišnjem ispitu iz sviranja instrumenta, *Život i škola*, 58 (2012) 27, 177-193, 190; Davor BRĐANOVIĆ, Vrednovanje u glazbenom obrazovanju i obrazovna reforma: stavovi nastavnika glazbene škole prema godišnjem ispitu sviranja instrumenta, *Napredak*, 158 (2017) 3, 339-362, 351; Marina NOVAK, Kompetencije nastavnika – pripravnika u osnovnim i srednjim glazbenim školama – perspektiva poslodavaca, *Život i škola*, 62 (2016) 3, 245-256, 251; Davorka RADICA, Parametri sistematizacije i stupnjevanja ishoda učenja u glazbi, u: Berislav JERKOVIĆ, Tihana ŠKOJO (ur.), *Umjetnik kao pedagog pred izazovima suvremenog odgoja i obrazovanja*, Zbornik radova s prvog međunarodnog znanstvenog i umjetničkog simpozija o pedagogiji u umjetnosti, Osijek: Umjetnička akademija Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2016, 530-542, 535-538.

² Usp. Milan MATIJEVIĆ, Evaluacija u odgoju i obrazovanju, *Pedagogijska istraživanja*, 2 (2005) 2, 279-297, 280.

³ Usp. Pavel ROJKO, Značenje glazbenoga obrazovanja na pozadini različitih nacionalnih povijesti, *Tonovi*, 53 (2009) 1, 57-64, 62.

⁴ *Zakon o umjetničkom obrazovanju* (NN, 130/2011), čl. 9.

⁵ Usp. Glazbena škola Ivana Matetića Ronjgova u Puli, <https://www.imr.hr/cjelina-umjetnickog-obrazovanja/> (16.09.2024).

⁶ Usp. Glazbeni razredi u ŠPUD-u <http://ss-primijenjenaumjetnostidizajn-zg.skole.hr/glazbeni-razredi> (16.09.2024).

Bez obzira na to što je glazbena škola za neke polaznike tek jedna od brojnih slobodnih aktivnosti, nerijetko postoji tendencija promatranja tih učenika kao budućih profesionalnih glazbenika, čak i na samome početku glazbenoobrazovnog procesa.⁷ Oni koji smatraju da je uloga glazbene škole priprema za buduću struku u pravilu postavljaju stroge kriterije – od učenika se traži ozbiljan rad i predanost, učenje i kontinuirano vježbanje. S druge strane, ako se glazbena škola shvaća kao mjesto cjelovitog razvoja pojedinca, bez obzira na njegovo buduće zanimanje, kriteriji se postavljaju nešto blaže. Glede svrhe i uloge glazbenoga obrazovanja te s time u vezi postavljanja viših ili nižih kriterija vrednovanja, učitelji i nastavnici glazbenih škola imaju različite stavove, što su pokazala i neka istraživanja.⁸

Dok se cjelovito obrazovanje učenika glazbene škole sastoji od umjetničkih i općeobrazovnih predmeta, umjetnički se predmeti u glazbenoj školi okvirno mogu podijeliti na »teorijske« i »praktične«. U osnovnoj glazbenoj školi skupinu teorijskih predmeta čine *Solfeggio* i *Teorija glazbe*, a glazbena se praksa odnosi na tzv. »temeljni predmet struke« (individualna nastava instrumenta) i skupno muziciranje.⁹ Za razliku od osnovne glazbene škole u kojoj je zastupljen samo instrumentalni smjer, u srednjoj se glazbenoj školi obrazuju četiri profila glazbenika: *glazbenik instrumentalist*, *glazbenik pjevač*, *glazbenik teorijskog smjera* te *graditelj i restaurator glazbala*.¹⁰ Glazbeno se obrazovanje uvijek sastoji od teorijskih i praktičnih predmeta, ali se omjeri tih predmeta, ovisno o upisanom smjeru, razlikuju.

Teorijski glazbeni predmeti (u daljnjem tekstu TGP) u pravom su smislu prisutni tek u srednjoj glazbenoj školi, a kao skupina se mogu podijeliti na predmete koje pohađaju svi učenici srednje glazbene škole – *Solfeggio*, *Harmonija*, *Polifonija*, *Glazbeni oblici*, *Povijest glazbe* – odnosno na predmete koje pohađaju isključivo učenici teorijskoga smjera – *Dirigiranje*, *Čitanje i sviranje partitura*.¹¹ Analizirajući nastavne sadržaje, oblike rada, nastavne metode, aktivnosti i zahtjeve koji se postavljaju pred učenike, TGP se nadalje mogu kategorizirati kao:

⁷ Usp. Rojko, *Značenje glazbenoga obrazovanja...*, 62

⁸ Usp. Nikolina MATOŠ, *Kurikulumski pristup oblikovanju profesionalnoga osnovnoga glazbenog obrazovanja* (doktorski rad), Zagreb, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018, 262-263; Snježana DOBROTA, Nikolina MATOŠ, Stavovi učitelja i studenata glazbe o obilježjima glazbenoobrazovnog sustava na osnovnoškolskoj razini u Hrvatskoj / Teachers' and Music Majors' Attitudes towards the Features of the Music Education System at the Elementary School Level in Croatia, *Pregled: časopis za društvena pitanja / Periodical for Social Issues*, 2 (2020) 2, 171-188, 182-183.

⁹ *Nastavni planovi i programi predškolskog i osnovnog obrazovanja za glazbene i plesne škole*, Zagreb, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i Hrvatsko društvo glazbenih i plesnih pedagoga, 2006, 3.

¹⁰ *Nastavni planovi i programi za srednje glazbene i plesne škole*, Zagreb, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i Hrvatsko društvo glazbenih i plesnih pedagoga, 2008, 11, 174, 194, 239.

¹¹ Usp. isto, 194.

- a) *teorijski predmeti* u kojima se znanja u pravilu stječu klasičnim tehnikama učenja i pamćenja (npr. *Povijest glazbe*);
- b) *teorijsko-analitički predmeti* koji uz stjecanje teorijskih znanja podrazumijevaju razvoj analitičkih sposobnosti (npr. *Glazbeni oblici*);
- c) *teorijsko(-analitičko)-praktični predmeti* u kojima se, uz teorijsku i analitičku komponentu, vještine ponajprije stječu praktično-misaonim radom (npr. *Solfeggio, Harmonija, Polifonija*);
- d) *praktični predmeti* koji se, bez obzira na to što službeno pripadaju skupini TGP, prvenstveno temelje na praktičnim aktivnostima (npr. *Dirigiranje, Čitanje i sviranje partitura*).

1. Zakonski okvir vrednovanja i pristup ishodima učenja u sustavu glazbenoga obrazovanja u Republici Hrvatskoj

Proces praćenja i vrednovanja učenika u osnovnim i srednjim glazbenim školama regulira se na tri razine. Prva se razina odnosi na zakone i pravilnike koji obuhvaćaju cjelokupan sustav školstva u Republici Hrvatskoj. Stoga, ovi dokumenti pružaju opće smjernice za vrednovanje i ne ulaze u specifičnosti nastavnih predmeta koje učenici mogu pohađati u glazbenoj školi. Riječ je o *Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (čl. 72-82), *Državnom pedagoškom standardu* za predškolsku, osnovnoškolsku i srednjoškolsku razinu odgoja i obrazovanja, *Pravilniku o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi* te njegovim izmjenama i dopunama i naposljetku, *Pravilnicima o osnovnoškolskom/srednjoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika*.¹²

Pomak na drugu, konkretniju razinu čine *Nastavni planovi i programi predškolskog i osnovnog obrazovanja za glazbene i plesne škole, Nastavni planovi i programi za srednje glazbene i plesne škole* te *Zakon o umjetničkom obrazovanju*, na temelju kojih se ostvaruje proces poučavanja i učenja u glazbenim školama.¹³ Treća se razina odnosi na dokumente koje svaka glazbena

¹² Usp. *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (NN 87/2008), *Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe* (NN 63/08), *Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (NN 63/08; izmjene i dopune NN 90/10), *Državni pedagoški standard srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (NN 63/08; izmjene i dopune NN 90/10); *Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi* (NN 112/2010), *Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnim i srednjim školama* (NN 82/2019), *Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika* (NN 34/91), *Pravilnik o srednjoškolskom obrazovanju darovitih učenika* (NN 90/93).

¹³ Usp. *Zakon o umjetničkom obrazovanju* (NN, 130/2011); *Nastavni planovi...*, 2006; *Nastavni planovi...*, 2008.

Tablica 1: Elementi vrednovanja u TGP prema *Pravilniku o metodama i elementima vrednovanja učenika Glazbene škole Pože*

TEORIJA GLAZBE	SOLFEGGIO	POVIJEST GLAZBE	ZBOR
6. razred OGŠ / 2. pripremni razred	1. – 4. razred SGŠ	1. – 4. razred SGŠ	pripremni razredi i srednja škola
a. domaća zadaća b. usmena provjera znanja c. pisana provjera znanja d. aktivnost i zalaganje	a. intonacija b. diktati c. teorija d. ritam e. aktivnost i zalaganje	a. usmena provjera znanja b. pisana provjera znanja c. slušanje glazbe i analiza d. samostalan rad e. aktivnost	a. vokalna tehnika b. savladanost dionice c. motivacija/interes/ suradnja d. marljivost/kontinuitet u radu na probama i nastupima
HARMONIJA			GLAZBENI OBLICI
1. i 2. razred SGŠ	3. razred SGŠ	4. razred SGŠ	3. i 4. razred SGŠ
a. domaća zadaća b. usmena provjera znanja c. pisana provjera znanja d. harmonija na klaviru e. aktivnost i zalaganje	a. poznavanje i upotreba harmonijskih pojava iz aktualne nastavne cjeline b. harmonija – pismeno /primijenjena harmonija c. harmonija – na klaviru d. kratka provjera e. analiza – pismeno f. analiza – slušno g. zapažanja, kreativnost, samostalnost h. rad na satu i. marljivost, urednost	a. poznavanje i upotreba obrađenih harmonija b. primijenjena harmonija c. harmonija – na klaviru d. kratka provjera e. analiza – pismeno f. analiza – slušno g. zapažanja, kreativnost, samostalnost h. rad na satu i. marljivost, urednost	a. harmonijsko-formalna analiza b. formalna analiza – pismeno c. formalna analiza – slušno d. kratka provjera e. normativno znanje f. zapažanja, kreativnost, samostalnost g. rad na satu h. marljivost, urednost
POLIFONIJA		DIRIGIRANJE	ČITANJE I SVIRANJE PARTITURA
3. razred SGŠ	4. razred SGŠ	3. i 4. razred SGŠ	2. i 3. razred SGŠ
a. melodija b. kontrapunkt c. slušanje i analiza glazbenih djela d. pismena provjera e. kratka provjera f. zapažanja, kreativnost, samostalnost g. rad na satu h. marljivost, urednost	a. polifoni stavak b. analiza polifonih djela c. teorijska znanja d. kratka provjera e. zapažanja, kreativnost, samostalnost f. rad na satu g. marljivost, urednost	a. tehnika taktiranja b. osnovni stav c. rad s ansamblom d. aktivnost	a. vokalna partitura b. instrumentalna partitura c. sviranje <i>a vista</i> d. stari ključevi e. aktivnost

škola izrađuje na temelju navedenih zakonskih i podzakonskih akata, a to su statut, godišnji plan i program te pravilnik o vrednovanju učenika. *Godišnji plan i program rada*¹⁴ donosi pregled svih aktivnosti glazbene škole tijekom školske godine, što među ostalim uključuje i vremenik ispita te popis ispitnih povjerenstava. Ovdje se detaljnije ne ulazi u postupke praćenja i vrednovanja učenika, što nije ni svrha takvoga dokumenta. *Statutom* glazbene škole поближе se opisuju svi aspekti vrednovanja učenika, vodeći se važećim pravilnikom o

¹⁴ Usp. *Godišnji plan i program rada Glazbene škole u Varaždinu za šk. god. 2023./2024.* <https://glazbena.hr/wp-content/uploads/2023/10/Godisnji-plan-i-programa-rada-za-sk.-god.-2023.2024.pdf> (16.09.2024).

načinima, postupcima i elementima vrednovanja.¹⁵ Međutim, ni ovaj se dokument ne bavi pojedinostima konkretnih nastavnih predmeta. Na razini pojedinih škola postoje zanimljiva rješenja i kao primjer se može navesti *Pravilnik o metodama i elementima vrednovanja učenika Glazbene škole Požega* iz 2021. godine.¹⁶ U tome su pravilniku razrađeni elementi vrednovanja za sve predmete, uključujući i TGP (tablica 1). Za neke su predmete dodatno određeni i kriteriji vrednovanja pisane provjere, primjerice za diktate i teoriju glazbe u okviru nastave *Solfeggia*.¹⁷ Zaključna se ocjena učenika, prema ovome pravilniku, izvodi na temelju svih ocjena dobivenih tijekom godine i ocjene dobivene na godišnjem ispit.

2. Problem istraživanja i istraživačka pitanja

Glazbeno se obrazovanje u Republici Hrvatskoj još uvijek ostvaruje na temelju dokumenata koji u sebi nose naziv *planovi i programi*, što podrazumijeva popis predmeta s pripadajućom satnicom (plan) i nastavni sadržaj organiziran vertikalno po godinama učenja (program). »Plan i program« uži je pojam u odnosu na pojam »kurikuluma«,¹⁸ što se objašnjava i definicijom iz *Okvira za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju*:

»Nacionalni kurikulum je dokument u kojemu se određuju svrha i ciljevi učenja i poučavanja nastavnoga predmeta, struktura pojedinoga predmeta u cijeloj odgojno-obrazovnoj vertikali, odgojno-obrazovni ishodi, pripadajuća razrada i opisi razina usvojenosti ishoda, učenje i poučavanje te vrednovanje u pojedinome predmetu.«¹⁹

Radi postizanja jasne povezanosti između ciljeva, sadržaja i željenih rezultata, u hrvatskom je odgojno-obrazovnom prostoru zaživio kurikulumski pristup koji pretpostavlja promjenu paradigme u smislu usmjerenosti prema ishodima

¹⁵ Usp. *Statut glazbene škole Jan Vlašimsky Virovitica* (2019), <https://www.vlasimsky.hr/wp-content/uploads/2019/03/Statut-Glazbene-%C5%A1kole-Jan-Vla%C5%A1imsky-Virovitica1.pdf> (16.09. 2024).

¹⁶ *Pravilnik o metodama i elementima vrednovanja učenika Glazbene škole Požega*, <https://glazbena-skola-pozega.hr/wp-content/uploads/2021/04/Pravilnik-o-metodama-i-elementima-vrednovanja-u%C4%8Denika-Glazbene-%C5%A1kole-Po%C5%BEega-2021.pdf> (16.09.2024).

¹⁷ Ocjena *odličan* od 90 % do 100 %, *vrlo dobar* od 80 % do 89 %, *dobar* od 61 % do 79 %, *dovoljan* od 50 % do 60 % i *nedovoljan* od nule do 49 %, što znači da je prag prolaznosti točno polovica ostvarenih bodova.

¹⁸ Usp. Tonća JUKIĆ, Odnos kurikuluma i nastavnoga plana i programa, *Pedagoški istraživanja*, 7 (2010) 1, 55-64, 56.

¹⁹ Usp. *Okvir za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju* (MZO 2017), 4.

učenja, umjesto usredotočenosti (isključivo) na sadržaje.²⁰ Promjena paradigme obuhvatila je i nastavu glazbe u općeobrazovnim školama,²¹ međutim, u glazbenim se školama tek trebaju dogoditi pomaci. Okvir za vrednovanje navodi da su *odgojno-obrazovni ishodi* jasni i nedvosmisleni iskazi o tome što se očekuje od učenika u pojedinoj godini učenja. Ishodi mogu biti određeni kao znanja, vještine, stavovi i vrijednosti, a njihovom su razradom detaljnije i preciznije određeni nastavni sadržaji i aktivnosti. Nadalje, *razine usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda* iskazi su kojima se preciznije opisuje dubina i širina svakog ishoda te očekivana izvedba učenika u četirima kategorijama: zadovoljavajućoj, dobroj, vrlo dobroj i iznimnoj.²² Razine usvojenosti ne tumače se kao školske ocjene, ali su orijentir učitelju za određivanje zaključne (pr)ocjene.

Pregledom dokumentacije zaključujemo da nacionalni zakonski i podzakonski akti te planovi i programi osnovnih i srednjih glazbenih škola međusobno nisu usklađeni. Sadržaji pravilnika i ostalih propisa izrađenih na razini glazbenih škola nemaju uporište u nacionalnim dokumentima, nego su rješenja koja su ponudili djelatnici škola.

U analiziranim se dokumentima ne mogu pronaći tragovi kurikuluskoga pristupa, a ishodi učenja se najčešće ne spominju ili se navode samo deklarativno. To nas dovodi do problema istraživanja, koji se može definirati odsutnošću kurikuluskoga pristupa i neusmjerenošću sustava formalnoga glazbenog obrazovanja u Republici Hrvatskoj prema ishodima učenja. Cilj ovoga istraživanja je prikupljanje podataka o svim aspektima vrednovanja učenika u nastavi TGP, detaljnom analizom i usporedbom nastavnih planova i programa za osnovne i srednje glazbene škole, kao jedinih postojećih službenih dokumenata na nacionalnoj razini. Budući da vrednovanje učenika u nastavi TGP dosad nije dovoljno istraženo, analizom dokumentacije je potrebno doći do podataka koji se mogu smisleno interpretirati te preoblikovati u konkretna dokimološka rješenja. Odredivši problem i cilj istraživanja, postavili smo sljedeća istraživačka pitanja:

- a) Kojim su redoslijedom navedeni TGP u osnovnoj i srednjoj glazbenoj školi? Postoji li klasifikacija predmeta i jesu li TGP odvojeni od ostalih predmeta? Također, postoje li zasebni prikazi nastavnoga plana i programa za učenike različitih smjerova?
- b) Jesu li u nastavnim programima TGP navedeni ishodi učenja? Na koji su način formulirani? Jesu li ishodi učenja razrađeni prema razinama usvojenosti i postoji li minimum propisanog sadržaja koji učenici trebaju usvojiti? Jesu li ishodi učenja mjerljivi?

²⁰ Usp. CEDEFOP, *Defining, writing and applying learning outcomes. A European Handbook*, Luxembourg, Publications Office, 2017, 22.

²¹ Usp. Tihana ŠKOJO, Ishodi učenja u nastavi glazbene kulture, u: Škojo (ur.), *Umjetnik kao pedagog...*, 660-674, 661-662.

²² Usp. *Okvir za vrednovanje...*, 4-5.

- c) Jesu li opisani načini praćenja učenika tijekom godine? Spominju li se metode vrednovanja? Predlaže li se u programima oblik vrednovanja učenika (npr. opisno i/ili brojčano vrednovanje)?
- d) Jesu li navedeni sadržaj, struktura i način provedbe završnoga ispita? Spominje li se odnos uspjeha na završnome ispitu i konačne ocjene učenika?

3. Metodologija istraživanja

Proces istraživanja obuhvaćao je izbor teme, definiranje problema i cilja istraživanja, izradu nacrtu istraživanja i njegove realizacije. Proveden je prikupljanjem podataka, detaljnom analizom i usporedbom podataka te interpretacijom dobivenih rezultata.²³ Iako se rad na dokumentaciji u društvenim znanostima često zanemaruje ili koristi samo kao dodatni izvor podataka,²⁴ odlučili smo se za analizu pisanih (tekstualnih) izvora koji sadrže informacije o fenomenu koji želimo istražiti, smatrajući da je to prvi i neizbježan korak u dobivanju relevantnih spoznaja. U ovom se neempirijskom postupku nismo izravno susreli s nastavnom praksom, međutim, ovo je istraživanje nužno za dobivanje odgovora na postavljena istraživačka pitanja te može neizravno pridonijeti poboljšanju nastavnoga procesa u glazbenim školama.

Prije početka istraživanja bilo je važno provjeriti posjeduju li odabrani dokumenti sljedeća obilježja: autentičnost, kredibilitet, reprezentativnost i značenje.²⁵ Svi izvori korišteni prilikom istraživanja su primarni, originalni dokumenti koji su javno objavljeni, otvorenoga pristupa i pouzdanoga podrijetla. Dokumenti su reprezentativni zato što, svaki za sebe, čine jedini pisani izvor o nekom fenomenu te ne postoje u nekoliko različitih varijanti. Naposljetku, dokumenti su razumljivi, pisani na standardnom jeziku²⁶ i značajni na nacionalnoj razini.

Nakon predistraživanja koje je obuhvatilo analizu zakona, pravilnika i standarda, kao i pojedinih školskih dokumenata (godišnji plan i program, statut, pravilnik o vrednovanju), uzorak istraživanja činila su ukupno 22 nastavna programa (tablica 2) koji se okvirno mogu podijeliti u četiri podskupine:

- a) Nastavni planovi i programi za osnovnu glazbenu školu;²⁷
- b) Nastavni planovi i programi za osnovnu školu *Funkcionalne muzičke pedagogije*;²⁸

²³ Usp. Vladimir MUŽIĆ, *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*, Zagreb, Educa, 2004.

²⁴ Usp. Marija LONČAR, Korištenje dokumentarnih izvora u sociološkim istraživanjima, *Godišnjak Titius*, 3 (2010) 3, 229-239, 231.

²⁵ Usp. isto, 231.

²⁶ Uz pokoju pravopisnu ili gramatičku pogrešku.

²⁷ *Nastavni planovi...*, 2006. (a), u daljnjem tekstu OGŠ.

²⁸ *Nastavni planovi...*, 2006. (b), u daljnjem tekstu FMP/OGŠ.

- c) Nastavni planovi i programi za srednju glazbenu školu;²⁹
- d) Nastavni planovi i programi *Funkcionalne muzičke pedagogije* (FMP) za srednju školu.³⁰

Tablica 2: Uzorak istraživanja

r. br.	odgojno-obrazovna razina	dokument	nastavni program (predmet)	str. u dokumentu
1	Osnovnoškolska	OGŠ	<i>Solfeggio</i>	10-26
2			<i>Teorija glazbe</i>	172-178
3			<i>Zbor</i>	179
4		FMP/OGŠ	<i>Solfeggio</i>	186-200
5			<i>Teorija glazbe</i>	201-203
6			<i>Zbor</i>	296
7	Srednjoškolska	SGŠ	<i>Solfeggio</i>	12-20
8			<i>Harmonija</i>	195-207
9			<i>Polifonija</i>	207-210
10			<i>Povijest glazbe</i>	210-220
11			<i>Glazbeni oblici</i>	223-228
12			<i>Dirigiranje</i>	228-232
13			<i>Čitanje i sviranje partitura</i>	233-238
14			<i>Zbor</i>	173
15		FMP/SGŠ	<i>Solfeggio</i>	435-440
16			<i>Harmonija</i>	440-445
17			<i>Polifonija</i>	445-449
18			<i>Povijest glazbe</i>	452-459
19			<i>Analiza glazbenih oblika</i>	449-452
20			<i>Dirigiranje</i>	461-463
21			<i>Sviranje partitura</i>	463-465
22			<i>Zbor</i>	471-472

Rad na dokumentaciji bio je pregled pisanih izvora u cijelosti i potom prikupljanje i izdvajanje podataka koji se odnose na vrednovanje učenika u nastavi TGP.

Pregled plana i programa svakog predmeta obuhvatio je godine učenja (razrede) u kojima se realizira nastava predmeta, broj sati (tjedno opterećenje učenika), status predmeta (obvezni, izborni ili fakultativni), sadržaj predmeta, ishode učenja i ispitno gradivo. Ishode učenja analizirali smo prema tome jesu li navedeni za predmet u cjelini ili za svaki razred posebno, postoje li razrađene razine prema kojima se može stupnjevati usvojenost ishoda i mogu li se ishodi mjeriti. Po pitanju sadržaja i strukture ispita, istražili smo jesu li u svakom pojedinom programu jasno navedene komponente ispita koje se mogu odnositi na

²⁹ *Nastavni planovi...*, 2008. (a), u daljnjem tekstu SGŠ.

³⁰ *Nastavni planovi...*, 2008. (b), u daljnjem tekstu FMP/SGŠ.

pisani, usmeni i/ili praktični dio, a u pogledu provedbe ispita, postoje li podatci o trajanju ispita, redoslijedu ispitnih komponenti i organizaciji ispita.

Redukcijom i kategorizacijom omogućena je interpretacija dobivenih podataka i donošenje relevantnih zaključaka. Podatke smo iskazali kvalitativno (riječima), dok se pojedini kvantitativni indikatori odnose na broj nastavnih programa u kojima je zastupljena (ili nije zastupljena) neka informacija.

Transkripciju podataka smo prvotno učinili za svaki razred posebno te je potom uočena sličnost podataka za sve razrede istoga predmeta unutar jednog dokumenta. To je olakšalo daljnje tumačenje i predstavljanje podataka, koje smo naposljetku opisali po programima predmeta u cijelosti, a ne posebno po razredima. Generalno gledajući, svaki je predmet zastupljen s dva ili četiri programa, ovisno o tome pohađaju li ga učenici samo u osnovnoj, odnosno samo u srednjoj glazbenoj školi ili na obje glazbenoobrazovne razine. Odgovori na istraživačka pitanja pruženi su za svaki program posebno, ali i za sve nastavne programe zajedno, kao opći osvrt na realizirano istraživanje.

4. Rezultati istraživanja i rasprava

Analiza i usporedba dokumenata pokazala je da ne postoji jedinstvena metodologija u kategorizaciji predmeta te redoslijedu njihova izlaganja. U dokumentu OGŠ redom se izlažu obvezni predmeti, potom izborni predmeti i naposljetku skupno muziciranje. Redoslijed nije u potpunosti logičan zato što su i predmeti skupnoga muziciranja za učenike obvezni. Program predmeta *Solfeggio*³¹ nalazi se na početku dokumenta u sklopu obveznih predmeta, nakon čega slijede programi svakog pojedinog instrumenta. Program predmeta *Teorija glazbe*³² izložen je nakon programa instrumentalne nastave, u sklopu izbornih predmeta. Dokument FMP/OGŠ započinje izlaganjem programa predmeta *Solfeggio* i *Teorija glazbe*,³³ što navodi na zaključak da ovdje, za razliku od prethodnog dokumenta, postoji tendencija grupiranja TGP u jednu cjelinu. U nastavku su izloženi instrumentalni programi i skupno muziciranje.

U dokumentu SGŠ program predmeta *Solfeggio* predstavljen je u okviru nastavnoga plana za glazbenike instrumentaliste, nakon čega slijede programi instrumentalne nastave i skupnoga muziciranja. Programi ostalih TGP kasnije su izloženi u okviru nastavnoga plana za glazbenike teorijskoga smjera i to sljedećim redoslijedom: *Harmonija*, *Polifonija*, *Povijest glazbe*, *Glazbeni oblici*, *Dirigiranje*, *Čitanje i sviranje partitura*.³⁴ Ovdje su prisutne dvije nelogičnosti

³¹ Usp. OGŠ, 10-26.

³² Usp. *isto*, 172-178.

³³ Usp. FMP/OGŠ, 186-200 (*Solfeggio*), 201-203 (*Teorija glazbe*).

³⁴ Usp. SGŠ: 195-207 (*Harmonija*), 207-210 (*Polifonija*), 210-220 (*Povijest glazbe*), 223-228 (*Glazbeni oblici*), 228-232 (*Dirigiranje*), 233-238 (*Čitanje i sviranje partitura*).

– prva se odnosi na odvajanje *Solfeggio* od ostalih TGP, a druga na izlaganje programa TGP u okviru nastavnoga plana za glazbenike teorijskoga smjera, premda su mnogi predmeti obvezni za učenike svih smjerova. Dokument FMP/SGŠ koncipiran je nešto drugačije i predmeti su svrstani u dvije glavne kategorije: individualna nastava i skupna nastava.

U okviru individualne nastave izloženi su programi instrumenata i pjevanja, a skupna se nastava nadalje dijeli na teorijsku nastavu i skupno muziciranje. Ovdje su TGP logičnije grupirani u odnosu na prethodni dokument i počinje se izlaganjem programa onih predmeta koje pohađaju učenici svih smjerova: *Solfeggio*, *Harmonija*, *Polifonija*, *Analiza glazbenih oblika* i *Povijest glazbe*.³⁵ Slijede programi predmeta *Metodika solfeggio*, *Dirigiranje* i *Sviranje partitura*³⁶ koje pohađaju samo učenici teorijskoga smjera. U oba dokumenta na srednjoškolskoj razini postoji odvojen prikaz nastavnih planova za učenike različitih smjerova: u dokumentu SGŠ prikazani su planovi za instrumentaliste, solo pjevanje, teorijski smjer te graditelja i restauratora glazbala,³⁷ a u dokumentu FMP/SGŠ planovi za učenike klavirskog odjela, gudačkog i duhačkog odjela, gitarističkog i harmonikaškog odjela, odjela za pjevanje i teorijskog odjela.³⁸ Za razliku od nastavnih planova koji su posebno iskazani za svaki smjer, program (sadržaj) svakog pojedinog predmeta iznosi se samo jednom i vrijedi za sve upisane smjerove.

Nadalje, analiza dokumentacije ukazuje na probleme u formuliranju ishoda učenja i generalno se može zaključiti da ishodi učenja ili uopće ne postoje ili nisu primjereno navedeni te se ne mogu smatrati mjerljivima. U pojedinim se programima iskazuje »minimum gradiva«, u pravilu predstavljen brojem skladbi ili zadataka koje učenik treba svladati. Međutim, količina nastavnoga sadržaja ni na koji način ne ukazuje na stvarno postignuće učenika, jer se ne govori o stupnju znanja i/ili vještine koji učenik može doseći. Načini praćenja učenika tijekom godine spominju se samo okvirno u nekoliciini nastavnih programa. Metodičke upute/napomene, ako postoje, odnose se na realizaciju nastave općenito, a ne dotiču se vrednovanja učeničkih postignuća – u programima se ne navodi *zašto*, *kako* i *kada* vrednovati učenike, što se jasnije može vidjeti iz priložene analize svakog pojedinog predmeta.

U nastavnom programu predmeta *Solfeggio* na osnovnoškolskoj razini³⁹ nastavni su sadržaji navedeni sukladno područjima predmeta (glazbena pismenost, ljestvice, mjera...), međutim, za iznošenje sadržaja ne koristi se jedin-

³⁵ Usp. FMP/SGŠ, 435-440 (*Solfeggio*), 440-445 (*Harmonija*), 445-449 (*Polifonija*), 449-452 (*Analiza glazbenih oblika*) i 452-458 (*Povijest glazbe*).

³⁶ Usp. isto, 459-461 (*Metodika solfeggio*), 461-463 (*Dirigiranje*) i 463-465 (*Sviranje partitura*).

³⁷ Usp. SGŠ, 11 (instrumentalisti), 174 (pjevači), 194 (teorijski smjer), 239 (graditelj i restaurator glazbala).

³⁸ Usp. FMP/SGŠ, 303 (klavirski odjel; gudački i duhački odjel); 304 (gitaristički i harmonikaški odjel; odjel za pjevanje); 305 (teorijski odjel).

³⁹ Usp. OGŠ, 10-26.

stvena metodologija. Pojedine formulacije ukazuju na zadatke (zadache) nastave – »upoznati notno crtovlje; upoznati note u G i F ključu; obraditi takt, taktnu crt u i predtakt«,⁴⁰ ili pak na željene ishode – »prepoznati, pročitati, izvesti i zapisati cijelu, polovinsku, četvrtinsku i osminsku notu; prepoznati i pročitati notni zapis u maloj, prvoj i drugoj oktavi«. ⁴¹ U okviru određenih područja, umjesto sadržaja, zapravo se nalaze svojevrstne metodičke upute pa se, primjerice, kod *melodije* navodi »pjevati melodije različitih ugođaja, obratiti pozornost na intonacijski čisto pjevanje«. ⁴² Oblikovanje teksta ukazuje na nedostatak svijesti o razlikama između:

- a) nastavnih sadržaja, ciljeva i zadataka, to jest zadaća nastave/učitelja;
- b) ishoda učenja, to jest kompetencija učenika;
- c) nastavnih metoda i strategija, koje se u okviru nastavnoga programa mogu (svjesno) formulirati kao metodičke upute.

Situacija se ne mijenja u programu istoga predmeta na srednjoškolskoj razini ⁴³ pa se može zaključiti da su u oba slučaja u potpunosti izostavljeni ishodi učenja (osim na mjestima gdje su nesvjesno navedeni umjesto sadržaja), razine usvojenosti ishoda, ispitni zahtjevi te način realizacije ispita. S druge strane, ove su kategorije potpuno ili djelomično zastupljene u programu *Solfeggia* prema *Funkcionalnoj muzičkoj pedagogiji*. ⁴⁴ Glede osnovnoškolske razine, za sve su razrede, koristeći iste formulacije, navedeni ishodi učenja i – iako se ovdje ne može govoriti o razrađenim razinama usvojenosti ishoda – postoji podjela na *minimalne ishode* – »ovladavanje problematikom uz nastavnikovu pomoć« – i *optimalne ishode* – »samostalno ovladavanje problematikom«. Na srednjoškolskoj razini ovakva podjela ne postoji pa kod ishoda učenja za sva četiri razreda stoji »suvereno izvoditi, čuti, prepoznati, zapisati, analizirati, usporediti i primijeniti nastavne sadržaje«. ⁴⁵ Ispitni su zahtjevi precizno navedeni za svaki razred, kako u osnovnoj, tako i u srednjoj glazbenoj školi. Opis ispitnih zahtjeva obuhvaća detaljno naveden sadržaj ispita, a spominju se i struktura ispita i tip zadataka, dok se vrijeme trajanja ispita ne navodi. Za razliku od *Solfeggia* koji je obavezan, predmet *Teorija glazbe* realizira se prema OGŠ kao izborni predmet u šestom razredu osnovne glazbene škole. ⁴⁶ Uz sadržaj predmeta pružaju se metodičke napomene, kao i primjeri realizacije nekih zadataka u nastavi, međutim, ishodi učenja te ispitni zahtjevi nisu navedeni. Isti se predmet prema FMP/OGŠ pohađa kao obavezni predmet u petom razredu (I. teorija glazbe) i

⁴⁰ Usp. isto, 10.

⁴¹ Usp. isto, 10.

⁴² Usp. isto, 11.

⁴³ Usp. SGŠ, 12-20.

⁴⁴ Usp. FMP/OGŠ, 186-200; FMP/SGŠ, 435-440.

⁴⁵ Usp. FMP/SGŠ, 440.

⁴⁶ Usp. OGŠ, 172-178.

šestom razredu (II. teorija glazbe).⁴⁷ Ovdje su ishodi učenja istovjetni onima navedenim za predmet *Solfeggio* (minimalni i optimalni), dok se kod ispitnoga gradiva spominje samo pisani ispit.

Nastava predmeta *Harmonija* je u programu SGŠ prisutna u sva četiri razreda srednje glazbene škole, a pritom postoje razlike u planu (broju sati) i ispitnim zahtjevima za glazbenike instrumentaliste i pjevače u odnosu na glazbenike teorijskog smjera.⁴⁸ Uz sadržaj predmeta, za svaki je pojedini razred naveden minimum gradiva koji bi učenici trebali svladati. Minimum se iskazuje kvantitativno pa se, na primjer, u četvrtom razredu između ostalog navodi »najmanje dvadeset basova i najmanje deset soprana za učenike teorijskoga smjera«.⁴⁹ Minimum gradiva čini najnižu razinu usvojenosti ishoda učenja, dok ostale razine nisu navedene. Ispit je podijeljen na usmeni i pisani dio i detaljno je opisana njegova provedba, sadržaj (ispitni zadatci) i vrijeme trajanja ispita. Prema FMP/SGŠ, predmet *Harmonija* provodi se u drugom, trećem i četvrtom razredu i zajednički ga pohađaju učenici svih smjerova, što znači da ovdje nema podjele na glazbenike instrumentaliste/pjevače i teoretičare.⁵⁰ Za svaki su razred navedeni ishodi učenja bez razrađenih razina usvojenosti, dok se metodičke napomene navode na jednom mjestu za sve razrede. Ispit se također sastoji od pisanog i usmenog dijela i naveden je njegov sadržaj, ali nisu navedene dodatne okolnosti te trajanje ispita. U SGŠ su za predmet *Poli-fonija* navedeni samo ispitni zahtjevi (nastava se realizira u trećem i četvrtom razredu),⁵¹ a u FMP/SGŠ pronalazimo ishode učenja za svaki pojedini razred (nastava se realizira u prvom, trećem i četvrtom razredu).⁵²

Predmet *Povijest glazbe* izvodi se u svim razredima srednje glazbene škole u oba analizirana programa toga predmeta. Dok u SGŠ za ishode učenja i ispitne zahtjeve nije navedeno ništa,⁵³ u FMP/SGŠ postoje ishodi učenja za svaki razred bez razrađenih razina usvojenosti, a metodičke su napomene formulirane za sve razrede.⁵⁴ Na isti pristup nailazimo u programu predmeta *Analiza glazbenih oblika* (FMP/SGŠ) koji se izvodi u trećem i četvrtom razredu.⁵⁵ Za predmet *Glazbeni oblici* (SGŠ) pružaju se okvirne upute za provjeru znanja koje se odnose na predmet u cjelini, ali ne i na svaki pojedini razred.⁵⁶ Nastava predmeta *Dirigiranje* u srednjoškolskom se programu izvodi u trećem i četvrtom razredu (SGŠ), odnosno u drugom i trećem razredu (FMP/SGŠ) i u oba su slučaja ispitni

⁴⁷ Usp. FMP/OGŠ, 201-203.

⁴⁸ Usp. SGŠ, 195-207.

⁴⁹ Usp. *isto*, 201.

⁵⁰ Usp. FMP/SGŠ, 440-445.

⁵¹ Usp. SGŠ, 207-210.

⁵² Usp. FMP/SGŠ, 445-449.

⁵³ Usp. SGŠ, 210-220.

⁵⁴ Usp. FMP/SGŠ, 452-459.

⁵⁵ Usp. *isto*, 449-452.

⁵⁶ Usp. SGŠ, 223-228.

zahtjevi napisani za oba razreda.⁵⁷ Predmet *Čitanje i sviranje partitura*,⁵⁸ odnosno *Sviranje partitura*,⁵⁹ izvodi se u drugom i trećem razredu. U SGŠ je za oba razreda naveden opseg gradiva koji se odnosi na najnižu razinu usvojenosti ishoda učenja, dok su u FMP/SGŠ navedeni ishodi učenja bez razina usvojenosti. Sadržaj ispita je naveden u oba programa, međutim, bez dodatnih detalja o njegovoj provedbi.

Iako po svim svojim obilježjima pripada skupnome muziciranju, predmet *Zbor* se iz više razloga može povezati te zajednički analizirati s ostalim TGP. Nastavu zbora najčešće ostvaruje *diplomirani nastavnik teorijskih glazbenih predmeta*,⁶⁰ a kompetencije koje su potrebne za pohađanje toga predmeta, kao i one koje se dodatno razvijaju redovitim dolascima na nastavu, podudaraju se sa znanjima i vještinama koje se stječu u nastavi TGP, poput razvoja glazbenoga sluha, sposobnosti čitanja nota i analize partitura, kontrole vokalnog aparata pri pjevanju i razvoju osjećaja za harmoniju. U programu predmeta se, međutim, ne spominju ove kompetencije, nego su navedeni nemjerljivi ishodi, kao što je »uživanje u zajedničkom pjevanju i stjecanje osnovnih vještina i znanja potrebnih za zbrsko pjevanje, što će omogućiti učeniku nastavak aktivnog muziciranja u daljnjem životu« (FMP/OGŠ).⁶¹ U svim se dokumentima navodi da učenik ne polaže ispit, a konačna se ocjena donosi na temelju praćenja rada tijekom godine:

»Ocjenjivanje i vrednovanje postignuća učenika počiva isključivo na iskazanom aktivnom interesu tijekom godine i njegovu doprinosu ukupnoj uspješnosti javnih nastupa zbora.«⁶²

Sveobuhvatnom analizom i usporedbom programa ispostavilo se da su ishodi učenja za svaki razred navedeni u samo osam programa. U šest nastavnih programa ishodi učenja uopće nisu navedeni. U pet nastavnih programa, od čega se četiri odnose na *Zbor*, ishodi su navedeni okvirno za predmet u cjelini, a ne za svaki razred posebno, što znači da ne upućuju na praćenje napretka učenika tijekom procesa obrazovanja. U tri nastavna programa naveden je opseg, odnosno minimum gradiva, koji se ne može smatrati razrađenim ishodom učenja, premda se može tumačiti kao najniža, zadovoljavajuća razina usvojenosti ishoda. U dva se programa spominju minimalna i optimalna razina usvojenosti, međutim, razrada ishoda na minimalno tri, a preporučljivo četiri razine usvojenosti (zadovoljavajuća, dobra, vrlo dobra, iznimna), ne postoji niti u jednom analiziranom programu (tablica 3).

⁵⁷ Usp. SGŠ, 228-232; FMP/SGŠ, 461-463.

⁵⁸ Usp. SGŠ, 233-238.

⁵⁹ Usp. FMP/SGŠ, 463-465.

⁶⁰ *Pravilnik o stručnoj spremi i pedagoško-psihološkom obrazovanju nastavnika u srednjem školstvu*, čl. 45, st. 34, NN 1/1996; https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1996_01_1_28.html (16.09.2024).

⁶¹ F Usp. MP/OGŠ, 296.

⁶² Usp. FMP/SGŠ, 471-472.

Tablica 3: Ishodi učenja u nastavnim programima TGP

nastavni predmet	program (dokument)	navedeni su ishodi učenja	razrađene su razine usvojenosti ishoda	ishodi su mjerljivi
<i>Solfeggio</i>	OGŠ	NE	NE	NE
	FMP/OGŠ	DA	minimalno/optimalno	NE
	SGŠ	NE	NE	NE
	FMP/SGŠ	okvirno	NE	NE
<i>Teorija glazbe</i>	OGŠ	NE	NE	NE
	FMP/OGŠ	DA	minimalno/optimalno	NE
<i>Harmonija</i>	SGŠ	naveden je minimum gradiva		NE
	FMP/SGŠ	DA	NE	NE
<i>Polifonija</i>	SGŠ	NE	NE	NE
	FMP/SGŠ	DA	NE	NE
<i>Povijest glazbe</i>	SGŠ	NE	NE	NE
	FMP/SGŠ	DA	NE	NE
<i>Glazbeni oblici</i>	SGŠ	NE	NE	NE
<i>Analiza glazbenih oblika</i>	FMP/SGŠ	DA	NE	NE
<i>Dirigiranje</i>	SGŠ	naveden je opseg gradiva ⁶³		NE
	FMP/SGŠ	DA	NE	NE
<i>Čitanje i sviranje partitura</i>	SGŠ	naveden je opseg gradiva		NE
<i>Sviranje partitura</i>	FMP/SGŠ	DA	NE	NE
<i>Zbor</i>	OGŠ	okvirno (ne postoji podjela na razrede)	NE	NE
	FMP/OGŠ			
	SGŠ			
	FMP/SGŠ			

Sadržaj ispita navodi se u dvanaest nastavnih programa, u jednom se programu navodi okvirno i uopće se ne navodi u pet programa. Ispit se ne polaže u nastavi *Zbora* koja je zastupljena sa sveukupno četiri programa. Postupak ispita je detaljno opisan u samo dva programa, djelomično je opisan u sedam programa, a nije opisan u devet programa, dok se u preostala četiri ne provodi (tablica 4). Niti u jednom programu ne spominju se adekvatni postupci (pr) ocjenjivanja učenika, ne postoje prijedlozi sastavnica ocjene i ne raspravlja se o odnosu ispitne i završne ocjene učenika.

Nepostojanje jedinstvene metodologije u izradi nastavnih programa ne odnosi se isključivo na problematiku vrednovanja, nego i na sve ostale aspekte, kao što su način izlaganja nastavnoga sadržaja (detaljno opisivanje ili samo okvirno navođenje), podjela sadržaja na područja/domene (nelogična je i nedosljedna), metodičke napomene i prijedlozi literature (postoje ili ne postoje). Samo u nekim nastavnim predmetima, ponajviše onima u okviru programa *Funkcionalne muzičke pedagogije*, navedene su metodičke napomene koje se

⁶³ Opseg gradiva se tumači kao minimum zahtjeva.

odnose i na postupke vrednovanja, međutim, takvih smjernica u većini slučajeva nema. Izuzev nekolicine predmeta, kao što su *Harmonija* i *Polifonija*, uz sadržaj ispita nisu navedene ključne informacije o trajanju i načinu provedbe ispita te odnosu ispitne i zaključne ocjene.

Tablica 4: Sadržaj, dijelovi i postupak ispita u nastavnim programima TGP

nastavni predmet	program (dokument)	naveden je sadržaj ispita	navedeni su dijelovi (struktura) ispita	opisan je postupak ispita
<i>Solfeggio</i>	OGŠ	NE	NE	NE
	FMP/OGŠ	DA	DA	NE
	SGŠ	NE	NE	NE
	FMP/SGŠ	DA	DA	NE
<i>Teorija glazbe</i>	OGŠ	NE	NE	NE
	FMP/OGŠ	DA	djelomično ⁶⁴	NE
<i>Harmonija</i>	SGŠ	DA	DA	DA
	FMP/SGŠ	DA	DA	djelomično
<i>Polifonija</i>	SGŠ	DA	DA	DA
	FMP/SGŠ	DA	DA	djelomično
<i>Povijest glazbe</i>	SGŠ	NE	NE	NE
	FMP/SGŠ	DA	DA	djelomično
<i>Glazbeni oblici</i>	SGŠ	NE	NE	djelomično ⁶⁵
<i>Analiza glazbenih oblika</i>	FMP/SGŠ	DA	DA	NE
<i>Dirigiranje</i>	SGŠ	okvirno	DA* ⁶⁶	djelomično
	FMP/SGŠ	DA	DA*	djelomično
<i>Čitanje i sviranje partitura</i>	SGŠ	DA	DA*	NE
<i>Sviranje partitura</i>	FMP/SGŠ	DA	DA*	djelomično
<i>Zbor</i>	OGŠ	ne polaže se ispit		
	FMP/OGŠ			
	SGŠ			
	FMP/SGŠ			

Uzimajući u obzir dijagnostičko, formativno i sumativno vrednovanje u glazbenim školama, govorimo o kompleksnom procesu koji obuhvaća praćenje, provjeravanje, procjenjivanje, brožčano i opisno ocjenjivanje te izvješćivanje i ne odnosi se samo na učenike, nego i na učitelje/nastavnike, škole, države, odgojno-obrazovne dokumente i glazbenoobrazovni sustav u cjelini.⁶⁷ Međutim, analiza nastavnih programa ukazuje na nedostatak svijesti o slojevitosti procesa vrednovanja te o važnosti definiranja, a potom i detaljnijega raspisi-

⁶⁴ Navodi se samo pismeni dio ispita.

⁶⁵ Načelno je obrazložena provjera znanja.

⁶⁶ *Ispit se sastoji samo od praktičnog dijela.

⁶⁷ Usp. Sandra KADUM-BOŠNJAK, Davorin BRAJKOVIĆ, Praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje učenika u nastavi, *Metodički obzori*, 2 (2007) 4, 35-51, 48-49; Vlasta VIZEK VIDOVIĆ, Vesna VLAHOVIĆ-ŠTETIĆ, *Planiranje, praćenje i ocjenjivanje*, Zagreb, Forum za slobodu odgoja, 2004; Lorna EARL, J. Bradley COUSINS, *Classroom assessment. Changing the face, facing the change*, Toronto, Canada, Ontario Public School Teachers Federation, 1995.

vanja ishoda učenja. U programima se spominje samo sumativno vrednovanje i to isključivo u kontekstu provedbe završnoga ispita. Uglavnom nema riječi o dijagnostičkome vrednovanju (kvalifikacijski i inicijalni ispiti) i formativnome vrednovanju koje se odnosi na praćenje učenika tijekom cijele godine.

Konkretizacija ishoda učenja rezultirala bi značajnim poboljšanjem programa svih predmeta, pa tako i TGP kao zasebne skupine predmeta u glazbenoj školi. Predlaže se okvirno definiranje ishoda kao prvi korak, detaljnije raspisivanje ishoda kao drugi korak (jedan se ishod može podijeliti na više komponenti) i potom razrada optimalno četiriju razina usvojenosti za svaki pojedini ishod. U pogledu okvirnog određivanja ishoda učenja koji se odnose na jedan nastavni predmet i jednu godinu učenja (razred), možemo pružiti primjer formuliranja ishoda za predmet *Harmonija* u prvom razredu srednje glazbene škole – na kraju prve godine učenja *Harmonije*, učenik će moći:

1. objasniti i primijeniti pravila postavljanja trozvuka u vokalnom četveroglasju;
2. analizirati odnos harmonijskih funkcija u tonalitetnom kontekstu;
3. prepoznati, razlikovati, imenovati, opisati i primijeniti tipične harmonijske progresije i kadence prilikom harmonijske analize, izrade zadataka, samostalnoga skladanja i klavirske harmonizacije.

S obzirom na njihovo široko postavljanje, ova tri ishoda zapravo obuhvaćaju cjelokupan sadržaj predmeta *Harmonija* u prvoj godini učenja. Okvirno određivanje ishoda s jedne strane vodi prema razradi razina usvojenosti za svaki pojedini ishod, a s druge strane omogućuje detaljnije raspisivanje i konkretizaciju ishoda. Primjerice, »objasniti i primijeniti pravila postavljanja trozvuka u vokalnom četveroglasju« implicira postavu akorda u svim položajima i slogovima, vodeći računa o opsezima pjevačkih glasova. Nadalje, »tipične harmonijske progresije i kadence« podrazumijevaju pravila i harmonijsku logiku spajanja kvintakorda, kojima se naknadno, tijekom nastave u prvome razredu, pridružuju i ostali trozvuci sa svim specifičnostima u harmonijskom vokalnom četveroglasnom slogu. Na ovaj se način može raščlaniti i raspisati sav sadržaj nastave *Harmonije*, kao i svih ostalih TGP u svim godinama učenja. Prvotno široko postavljeni ishodi rezultirat će izradom vrlo konkretnih nastavnih zadataka koji će ishode učiniti mjerljivima, učiteljima/nastavnicima olakšati planiranje nastave i vrednovanje, a učenicima pomoći u stjecanju potrebnih znanja i vještina.

Zaključak

Detaljna analiza i usporedba sveukupno 22 nastavna programa TGP koje učenici pohađaju u osnovnoj i/ili srednjoj glazbenoj školi rezultirala je spoznajama koje se mogu sažeti u nekoliko ključnih točaka. U dokumentima postoje razlike u prikazu nastavnih planova za različite smjerove te u kategorizaciji i grupiranju nastavnih programa predmeta. Ishodi učenja uopće nisu navedeni (prva opcija), navedeni su okvirno na razini predmeta, bez podjele na razrede (druga opcija) ili su navedeni za svaki razred (treća opcija), ali ne zadovoljavaju kriterij mjerljivosti te nisu razrađeni prema razinama usvojenosti. Autori analiziranih programa ne zauzimaju poseban stav glede praćenja i vrednovanja učenika pa se u dokumentima ne problematiziraju metode vrednovanja, ocjenjivanje (brojčano i/ili opisno), sastavnice ocjene te donošenje zaključne ocjene. Istraživanjem smo uspjeli odgovoriti na postavljena istraživačka pitanja i znanstveni se doprinos ovoga rada prvenstveno ogleda u identificiranju nedostataka trenutno važećih nacionalnih dokumenata prema kojima se odvija nastava u osnovnim i srednjim glazbenim školama, ovdje stavljajući poseban naglasak na vrednovanje učenika u nastavi TGP.

Predlažu se daljnja istraživanja koja će, putem anketiranja, provedbe intervjua i/ili rasprava u fokus grupama, obuhvatiti ispitivanje stavova stručnjaka⁶⁸ o pristupima vrednovanju u nastavi svake pojedine glazbeno-teorijske discipline, što se odnosi na problematiku definiranja i razrade ishoda učenja, metode praćenja, vrednovanja i ocjenjivanja učenika, sastavnice ocjene, donošenje zaključne ocjene te sadržaj, strukturu i provedbu ispita. Pomoću spoznaja dobivenih ovim istraživanjem i budućim istraživanjima, potrebno je izraditi novi nacionalni kurikulum za glazbeno obrazovanje u Republici Hrvatskoj, po mogućnosti objedinjen za osnovnoškolsku i srednjoškolsku razinu, prema kojemu će se nadalje uskladiti ostali zakonski i podzakonski akti te izrađivati interni školski dokumenti, da bi se kriteriji vrednovanja ujednačili na nacionalnoj razini. Novoizrađeni kurikularni dokument trebao bi postati temeljem kako za empirijska istraživanja u nastavi TGP (opažanje nastave, akcijska i eksperimentalna istraživanja), tako i za dodatno dokimološko obrazovanje učitelja i nastavnika koji izvode nastavu ovih predmeta.

⁶⁸ Učitelja i nastavnika TGP u osnovnim i srednjim glazbenim školama, metodičara na studijima glazbe, znanstvenika te ostalih eksperata na ovome području.

Nikolina Matoš*

Learning Outcomes and Evaluation of Students in Music Theory Subjects

Summary

The evaluation of the teaching and learning process in the music education system in the Republic of Croatia is regulated on various levels, including the national level, which contains laws, regulations and music schools' curricula, and music school level, which contains documents like the school's statute, annual plan and program, and internal evaluation regulations. Pre-university music education system in Croatia encompasses learning music at the pre-school level (one or two years), elementary level (six years) or preparatory level (two years), and high school level (four years). The aim of this paper is to explore evaluation approaches and processes within the Music Theory Subjects at the elementary, preparatory, and high school level, including *Ear Training*, *Music Theory*, *Harmony*, *Counterpoint*, *Musical Forms*, *History of Music*, *Conducting*, *Score Reading and Playing*, and *Choir*. We analyzed entrance exams and diagnostic evaluation, formative monitoring and evaluation, and summative evaluation of students' success through exam implementation. In addition, we compared curricula used in most of the Croatian music schools with the Functional Music Pedagogy (FMP) curricula on both levels (elementary and high school). The curricula of music theory subjects were analyzed in order to review and compare the following categories: subjects' content, learning aims, goals, and objectives, formulation of the learning outcomes, and outcome-levels (if included in the curricula). Furthermore, we were interested in the approaches to final exams, which refer to exam requirements, parts of the exam (written, oral, and performance exams), and exam organization (in front of the subject teacher and/or the committee). The analyzed data indicate the lack of a single methodology, both in defining the learning outcomes, and in describing the exam requirements and circumstances, whilst there are many differences between the curricula used in most of the schools, and the FMP curricula. This results in unevenly constructed curricula, and unequally implemented evaluation criteria.

Key words: curriculum, grading, evaluation criteria, music education, music theory.

(na engl. prev. Nikolina Matoš)

* Nikolina Matoš, PhD, Asst. Prof., University of Zagreb, Academy of Music; Address: Trg Republike Hrvatske 12, HR-10000 Zagreb, Croatia; E-mail: nmatos@muza.hr; matosniki.muza@gmail.com.